

Izvještaj o radu za 2010.godinu

JAVNA USTANOVA

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD TUZLA

IZVJEŠTAJ O RADU ZA 2010. GODINU

UVOD

Centar za socijalni rad Tuzla kao javna ustanova ima posebnu ulogu u kreiranju i provođenju socijalne zaštite na području općine Tuzla. Ta zaštita uslovljena je i definisana zakonskim i drugim propisima Federacije Bosne i Hercegovine i Tuzlanskog kantona, odlukama i drugim aktima općine Tuzla, kao osnivača, te socioekonomskim, demografskim i drugim prilikama.

Djelovanje Centra za socijalni rad Tuzla tokom 2010. godine, odvijalo se na provođenju socijalne zaštite u skladu sa zakonskim propisima i na osnovu zahtjeva korisnika. Ono se odvijalo u uslovima provođenja restriktivnih mjera i nedostatka sredstava na svim nivoima državnog organizovanja, te još veće tražnje građana za uslugama koje Centar za socijalni rad pruža. To je znatno usložnilo rad Centra, povećalo obim usluga i problema i povećalo tražnju velikog broja građana zbog ne mogućnosti zadovoljavanja određenog broja socijalnih potreba na što Centar nije mogao uticati i adekvatno odgovoriti. Međutim, i pored toga Centar za socijalni rad Tuzla je tokom 2010. godine izvršio sve postavljene zadatke u pogledu svih vidova zaštite i pomoći građanima, osim onih koji su zavisili i koji su bili u nadležnosti viših organa. Centar je vršio kvalitetno pružanje usluga socijalne zaštite iz svog djelokruga rada i propisane nadležnosti, putem stručnih timova i samostalnih referenata, što je u organizacionom i funkcionalnom smislu činilo zaokružene cjeline za obavljanje određenih poslova.

---

1. NADLEŽNOSTI CENTRA

Nadležnosti Centra za socijalni rad proizilaze iz Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom FBiH (Službene novine F BiH br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09); Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom TK (Službene novine TK br. 12/00, 5/02, 12/03 i 8/06); Porodičnog zakona F BiH (Službene novine FBiH br. 35/05); Zakon o zaštiti nosilja u porodici F BiH (Službene novine F BiH br. 22/05 i 51/06) i drugih propisa. Ovi i drugi zakonski propisi regulisali su nadležnosti Centra kao što su:

- pružanje usluga socijalne zaštite licima sa invaliditetom;
- pružanje novčane i druge materijalne pomoći ostalim licima koja su u stanju socijalne

potrebe;

- pružanje jednokratnih novčanih pomoći u slučaju smrti jednog ili više članova porodice, povratnicima sa liječenja, otpuštenim sa izdržavanja kazne zatvora i drugi;
- usluge socijalnog i drugog stručnog rada;
- porodična zaštita;
- smještaj djece bez roditeljskog staranja u ustanove socijalne zaštite;
- smještaj djece u druge porodice;
- rad na usvojenju;
- smještaj starih lica u ustanove socijalne zaštite;
- smještaj starih lica u druge porodice;
- vaninstitucionalni smještaj djece i odraslih;
- zaštita porodice sa djecom (dječiji dodatak, pružanje pomoći djetetu i majci porodilji, itd.);
- zaštita civilnih žrtava rata;
- zdravstvena zaštita pojedinih kategorija građana;
- rad sa odgojno zapuštenom i delikventnom djecom i omladinom;
- prevencija nasilja u porodici;
- rad na sprečavanju trgovine ljudima;
- rad na sprečavanju skitnje i prosjačenja;
- savjetodavni rad prilikom sklapanja i razvoda brakova;
- rad sa osuđenim licima i njihovim porodicama, itd.

Iz prednjeg se vidi da su nadležnosti Centra za socijalni rad vrlo kompleksne. Uz to od različitih subjekata stalno se Centru dodaju nove nadležnosti čak i koje nisu predviđene Zakonom, a to ne prati materijalna i druga podrška nadležnih ministarstava u Vladi FBiH i u vladi TK. To godinama traje. Trajalo je u 2010. godini.

2. PODRUČJE DJELOVANJA CENTRA SA PROCJENJENIM BROJEM STANOVNIKA I BROJEM DOMAĆINSTAVA PO MZ

Područje djelovanja Centra je općina Tuzla, odnosno njenih 39 mjesnih zajednica, sa ukupno 174. 558 stanovnika i 51. 443 domaćinstva.

Tabela 1. - mjesne zajednice (broj stanovnika i broj domaćinstava)

Redni br.	Mjesna zajednica	Broj stanovnika	Broj domaćinstava
1.	Batva	12. 000	4. 000
2.	Brčanska Malta	8. 300	2. 615
3.	Breške	670	221
4.	Bukinje	5. 290	1. 385
5.	Centar	3. 350	1. 007
6.	Dobrnja	2. 380	770
7.	Dokanj	2. 106	640
8.	Donja Obodnica	1. 084	350
9.	Dragunja	1. 136	365
10.	Gornja Lipnica	1. 508	541
11.	Gornja Obodnica	351	157
12.	Gornja Tuzla	4. 550	1. 455
13.	Grabovica	1. 750	540
14.	Husino	3. 089	932
15.	Jala	2. 500	600
16.	Kiseljak	4. 770	954
17.	Kreka	6. 120	2. 065
18.	Kula	1. 500	512
19.	Lipnica	1. 414	506
20.	Ljepunice	2. 444	763
21.	Ljubače	1. 520	460
22.	Mejdan	1. 125	422
23.	Mosnik	6. 820	2. 235
24.	Mramor	2. 114	701
25.	Novi Grad I	4. 696	1. 598
26.	Novi Grad II	2. 200	493
27.	Par Selo	2. 750	780
28.	Pasci	3. 280	1. 330
29.	Simin Han	7. 874	2.170
30.	Sjenjak	9. 440	2. 336
31.	Slatina	6. 120	2. 040
32.	Slavinovići	16. 120	4. 036
33.	Solana	5. 728	1. 432
34.	Solina	7. 135	1. 954
35.	Srednja Lipnica	446	187
36.	Stari Grad	5. 760	1. 713
37.	Ši Selo	11. 972	3. 392

38.	Šiški Brod	6. 745	1. 792
39.	Tušanj	8. 000	2. 000
SVEGA OPĆINA TUZLA		174. 558	51. 443

Podaci u tabeli su dobiveni od Službe za komunalne poslove, izgradnju i poslove mjesnih zajednice Općine Tuzla.

U 2010. godini ovaj broj građana i domaćinstava "opsluživalo" je svega 6 socijalnih radnika. U prosjeku svakom socijalnom radniku "pripadalo" je

29. 093 građanina, odnosno oko 8. 574 domaćinstva. Budući da po međunarodnim standardima jedan socijalni radnik ide na 5. 000 stanovnika u Centru za socijalni rad, prema tim standardima, trebalo bi biti zaposleno oko 35 socijalnih radnika. A prema domaćim standardima jedan socijalni radnik ide na 10. 000 stanovnika. U tom slučaju Centar bi trebao da ima 17 zaposlenih radnika.

Očekivali smo da će nadležno ministarstvo i Vlada TK dati podršku da se u 2010. godini makar malo poboljša struktura zaposlenih u Centru za socijalni rad. Očekivali smo, također, da će se Vlada TK uključiti u rješavanje finansijskih i drugih problema na način da pruži veću podršku u opremanju Centra savremenom opremom i da će obezbijediti sredstva za djelimično pokrivanje troškova koji su izazvani čestom promjenom Zakona i odluka, revizijom prava i sl. Ali, sa žaljenjem možemo konstatovati da se ništa od toga nije desilo i da se Centar izgleda svjesno gura na marginu iako mu se propisuju nove obaveze i nove nadležnosti.

3. UKUPAN BROJ PREDMETA

TABELA - 2.

Prvostepeni postupak		Drugostepeni postupak		Obična pošta	
- UP 1	5543	- UP 2	485	- Primljeno	1298
- Riješeno	3275	- Riješeno	160	- Riješeno	1253
- Ostalo	55	- Ostalo	325	- Ostalo	45
UKUPNO	5543	485		1. 298	

Ovo govori da je 2010. godine kroz pisarnicu prošlo ukupno 7326 predmeta, što je dosta

veliki broj obzirom da je daleko veći broj predmeta uređeno u prošlim godinama i da veliki broj ljudi (korisnika) već ostvaruju različita prava.

4. KRETANJE PREDMETA ZADUŽENIH STRUČNIH RADNIKA - SOCIJALNI RADNICI

TABELA - 3.

Stručni radnik I	Stručni radnik II	Stručni radnik III	Stručni radnik IV	Stručni radnik V	Stručni radnik VI
674	619	544	601	1945	660

Ovo se odnosi na ukupan broj predmeta i posredovanje kod razvoda brakova. Broj predmeta stručnog radnika 5 veći je od drugih zbog toga što inače ima veći oblik zaduženja i što je mijenjao stručne radnike za vrijeme bolovanja ili nekih drugih razloga.

5. TIMSKI RAD

Timski rad značajan je segment ukupnog socijalnog rada. Njega obavlja stručni tim sastavljen od stručnih radnika (direktor i pomoćnik, socijalni radnici, psiholog - pedagog, pravnik i ostali po potrebi. Sastanci stručnog tima organizuju se po potrebi, u Centru za socijalni rad Tuzla praktikuje se najmanje jedan puta u pet dana, a zbog prirode posla nekada se organizuju i pet puta u toku radne sedmice. U 2010. godini održano je oko šezdeset sastanaka stručnog tima. Na tim sastancima najveća pažnja posvećivana je porodično - pravnoj zaštiti djece, ali nije izostala ni druga problematika. Porodično - pravna zaštita djece je najsloženiji i najodgovorniji zadatak Centra koji obavlja u funkciji organa starateljstva. Ovdje se ispoljavaju dvije osnovne komponente: pravna zaštita koja je usmjerena prvenstveno na zaštitu prava i pravnih interesa i socijalna zaštita koja je usmjerena na zaštitu ličnosti. Ove dvije komponente ne mogu se međusobno izolovati niti se mogu strogo odvojiti. Naprotiv, one su često međusobno povezane i međusobno uslovljene. Njihovo međusobno povezivanje moguće je ostvariti samo kroz timski rad, a kojim se obezbjeđuje jedinstven proces zaštite. Stručni tim donosi timske zaključke koji su za sve obavezujući.

6. OSNOVNI PROBLEMI S KOJIM SE U SVOM RADU SUSREĆU STRUČNI RADNICI CENTRA

U 2010. godini osim problema vezanih za nedostatak stručnih radnika, nedovoljne opremljenosti i niskih primanja uposlenih, stručni radnici su se susretali i sa nizom drugih problema u svom radu.

Prvi problem je taj što socijalni rad nije cijenjen u društvu iako ima definisanu važnu i

odgovornu društvenu ulogu. Da je cijenjen prišlo bi mu se odgovornije i temeljitije od strane nadležnih državnih struktura. Socijalni radnici ne učestvuju u definisanju ciljeva, selekciji i utvrđivanju potreba, obezbjeđenju sredstava, usaglašavanju interesa i mogućnosti, itd. To u ime njih rade drugi često neplanski, nedovoljno stručni i pripremljeni i zbog toga stalno imamo disparitet između rastućeg broja potreba i problema i stalnog nedostatka potrebnih sredstava.

Socijalni slučajevi su sve brojniji i veoma izraženi u MZ: Mosnik, Slavinovići, Simin Han, Donja Obodnica, Kreka, Mramor, Tušanj i Grabovica. Pored nezaposlenosti i lošeg stambeno - materijalnog statusa koje je prisutno u ovim MZ, dosta je romskih domaćinstava koja karakterišu veliki broj djece, alkoholizam, prosjačenje i sl.

Došlo je do povećanja broja lica pod starateljstvom i povećanog broja djece bez roditeljskog staranja. Obim poslova koji uključuje starateljstvo je proširen posebno u zaštiti imovine šticećenika i odgovornosti staraoca. Prijem i rad sa strankama koje se svakodnevno obraćaju zbog socijalne problematike zahtjevaju dosta angažovanja, te je teško obezbijediti kontinuirano praćenje lica pod starateljstvom kao i izradu neophodnih periodičnih izvještaja, što bi trebalo biti bitna obaveza Centra.

Stručni rad u Centru organizovan je po MZ, zbog nedostatka kadrova, a ne po referatima. Tako jedan stručni radnik vodi upravno-pravni postupak i rješava probleme socijalno - pravne zaštite u različitim oblastima, kao npr.: stalna novčana pomoć, jednokratne novčane pomoći, smještaj djece i odraslih lica u drugu porodicu, smještaj djece i odraslih lica u ustanove socijalne zaštite, naknade licima sa invaliditetom, regulisanje starateljstva, dječiji dodatak, posredovanje i sl.

Poseban problem predstavlja što su stručni radnici u obavezi da vrše upravni postupak i da donose prvostepena rješenja u ostvarivanju prava iz socijalne zaštite, jer se time po svom obimu i složenosti narušava sistem stručnog socijalnog rada. Zbog takvog stanja ostaje manje mogućnosti za rješavanje osnovne funkcije u rješavanju poslova socijalne zaštite, odnosno pružanje usluga stručnog rada putem preventivnog djelovanja kod porodica i pojedinaca (naročito u izlascima iz Centra i u radu na terenu).

Samo jedan stručni radnik (psiholog - pedagog) radi na referatu maloljetničke delikvencije. Na ovom referatu, zbog složenosti problematike i obima posla, posebno na djelovanju u smislu prevencije, trebalo bi da radi tim stručnjaka za kvalitetniji pristup, tretman i obradu maloljetnika i rad bi bio brži i efikasniji.

Taj radnik radi i na referatu psihopedagoške obrade bračnih partnera i djece u brakorazvodnim parnicama, radi u postupku posredovanja za razvod braka, vrši obradu i provodi savjetodavni rad. Istovremeno radi na referatu starateljstva, na saniranju nesređenih porodičnih odnosa u porodicama gdje je prisutno nasilje i sl. A ovi su problemi sve prisutniji u društvu i u 2010. godini došlo je do njihovog znatnog povećanja.

7. SOCIJALNA ZAŠTITA

U oblasti socijalne zaštite, u 2010. godini, posebna pažnja posvećena je:

- ostvarivanju osnovnih prava lica sa invaliditetom;
- pružanju novčanih i drugih materijalnih pomoći;
- porodičnoj zaštiti;
- smještaju djece i odraslih u drugu porodicu;
- smještaj u ustanove socijalne zaštite.

TABELA - 6. - Smještaj u ustanove i zavode

Redni br.	Naziv ustanove i zavoda	U toku 2010. god.	Ukupno smješteno
1.	Zavod Fojnica - Drina	-	17
2.	Zavod Baković	-	1
3.	Zavod Pazarić	-	7
4.	Zavod za slijepu djecu Sarajevo	-	2
5.	Udruženje za socijalnu integraciju osoba ometenih u razvoju Tuzla	-	7
6.	Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla	3	47
7.	Dom starih Travnik	-	3
8.	Dom starih Sarajevo	-	1
9.	Dom penzionera Tuzla	5	25
10.	Dječija sela Sarajevo i Turija	-	1
11.	Prihvatni centar Duje	5	85
UKUPNO		13	196

U proteklom periodu najviše lica je smješteno u Udruženje "HO međunarodni forum solidarnosti - EMMAUS" Prihvatni centar Duje, za čiji smještaj je dobivena saglasnost Ministarstva za rad i socijalnu politiku Tuzlanskog kantona, koje snosi troškove njihovog smještaja.

U 2010. godini Centar za socijalni rad Tuzla je koristio i razne vaninstitucionalne oblike socijalne zaštite. Radilo se o smještaju djece i odraslih u objekte koje su osnovale humanitarne i neke druge organizacije. Riječ je o dječijim selima "Selo mira - Turija", "Dječije selo SOS Kinderdof" Gračanica, te objektima "Duga" Gračanica, "Koraci nade" - Tuzla i drugima.

Centar je pružao i razne druge mogućnosti građanima za ostvarivanje prava na usluge socijalnog i drugog stručnog rada. Te su pomoći ostvarili pojedinci, porodice i razne društvene grupe, neovisno od materijalne mogućnosti i korištenja nekog od oblika socijalne zaštite, radi zaštite svojih prava i interesa i sprečavanja pojava i ublažavanja posljedica socijalnih problema.

Broj invalidnih lica kojima su u 2010. godini donesena rješenja u prvostepenom postupku (broj korisnika) bio je 4. 740, a broj korisnika na isplati nakon završenog postupka revizije iznosio je 3. 981 lica.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Sl.novine FBiH“ broj:14/09) propisano je da korisnici koji ostvare pravo na invalidninu imaju pravo i na povrat troškova pregleda medicinskog vještačenja, a ta sredstva se obezbjeđuju u kantonalnom budžetu. Centar je u 2010.godini donio 2195 Rješenja o utvrđivanju prava na refundaciju troškova pregleda a novac je obezbjeđen iz Budžeta Tuzlanskog kantona.

Broj lica koja su u 2010. godini, u općini Tuzla, primilo stalnu novčanu pomoć iznosio je 571 lice. Za ovaj oblik socijalne zaštite iz Kantonalnog budžeta korisnicima je isplaćeno 881. 928, 00 KM a za jednokratnu novčanu pomoć koju je primilo 1. 540 lica iz Budžeta Kantona izdvojeno je 144.585,90 KM. Ukupan iznos za ova dva oblika socijalne zaštite je 1.026.535, 90 KM. Naša je pretpostavka da na općini Tuzla postoji duplo veći broj korisnika koji po Zakonu ispunjavaju uslove za ove vrste pomoći (stalne novčane i jednokratne pomoći) ali ih zbog neinformisanosti i naše nemogućnosti da izađemo na teren ne primaju.

Naknada za invalidnost, tuđu njegu i pomoć i ortopedski dodatak po federalnom Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ("Službene novine FBiH" broj: 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09 primilo je 2 735 lica.

Kada je u pitanju porodična zaštita Centar za socijalni rad Tuzla je i u 2010. godini značajnu pažnju posvetio:

- zaštititi privatnosti porodičnog života;
- ravnopravnosti, međusobnom pomaganju i poštovanju članova porodice;
- obavezama roditelja da osiguraju zaštitu interesa i dobrobiti djeteta i njegovoj odgovornosti, podizanju, odgajanju i obrazovanju djeteta;
- pružanje starateljske zaštite djeci bez roditeljskog staranja i odraslim osobama koje nisu sposobne starati se o sebi, svojim pravima, interesima i imovini;
- osiguranju zaštite porodice i djeteta.

U oblasti naznačenih poslova Centar za socijalni rad je u 2010. godini uradio sledeće:

- pomagao u sređivanju konfliktnih situacija u porodici - broj pomoći = 75

- vodio postupke starateljstva - broj = 342
- posredovao prije tužbe za razvod braka - broj = 128
- pokretao postupke izdržavanja djece i roditelja - broj = 95

Izuzetna pažnja posvećena je socijalno - pravnoj zaštiti djece bez roditeljskog staranja, djece iz porodica sa nesređenim odnosima i djece iz razvedenih brakova i vanbračnih zajednica.

Iz ove oblasti u 2010. godini izvršen je sledeći obim poslova:

TABELA - 4. Oblici socijalno-pravne zaštite

Redni broj	Oblik socijalno pravne zaštite	Stanje na početku god	Novoevidentirani	Prestanak prava	Stanje na kraju god.
1.	Djeca smještena u domove i druge ustano.	39	9	-	48
2.	Porodični smještaj djece smještene u hraniteljske porodice	19	2	-	21
3.	Djeca na porodičnom smještaju kod srodnika	38	6	-	44
4.	Odrasli na porodičnom smještaju	16	2	-	18
5.	Obrada usvojlaca za druge centre	-	5	-	5
6.	Određivanje ličnog imena	-	-	-	-
7.	Maloljetnički brak	3	1	-	4
8.	Stavljanje pod starateljstvo	-	18	-	18
9.	Privremeni staralac i staralac za posebne	-	53	-	53

slučajeve					
-----------	--	--	--	--	--

Orijentacija je bila na smještaju što većeg broja djece, a u skladu sa Akcionim državnim planom za BiH za period 2002 - 2010. godine.

TABELA - 5. - pregled smještaja djece u hraniteljskim porodicama
starosna i polna struktura

		0 - 5		6 - 14		15 - 18		18			
Red.br.	općina	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	ukupno	
1	Tuzla	2		11	6	4	5	19	18	65	

Značajnu pažnju u 2010. godini Centra je posvetio i porodicama sa nesređenim odnosima, njihovo usklađivanje, zaštiti djece u brakorazvodnom postupku, rješavanju problema u vanbračnim zajednicama, postupku posredovanja i ostvarivanju starateljstva, održavanju ličnih odnosa i neposrednih kontakata roditelja sa djecom i izdržavanja.

U oblasti ovih poslova u 2010. godini urađeno je sljedeće:

- posredovanje = 95
- izrada izvještaja sudu u brakorazvodnim postupcima = 129
- obrada maloljetničkih brakova = 3

Brizi o starim i nemoćnim licima također je posvećena značajna pažnja, posebno kad je u pitanju njihov adekvatan smještaj u porodice i odgovarajuće ustanove, te liječenje i osposobljavanje za samostalan život.

U toku 2010. godine pod starateljstvo je stavljeno 8 odraslih lica tako da je ukupan broj lica pod starateljstvom 355, a od toga broja 62 lica dužnost staraoca vrši neposredno Služba ovog Centra, odnosno za staraoce su im imenovani socijalni radnici ove Ustanove.

8. CIVILNE ŽRTVE RATA

Civilna žrtva rata je lice kod kojeg je tokom rata ili neposredne ratne opasnosti, usljed ranjavanja ili nekog drugog oblika ratne torture nastupilo oštećenje organizma, što uključuje mentalno oštećenje ili značajno narušavanje zdravlja ili nestanak ili pogibiju tog lica.

Civilne žrtve rata prema Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom imaju sljedeća prava:

- ličnu invalidninu ili mjesečna lična novčana primanja;
- dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica;
- ortopedski dodatak;
- porodičnu invalidninu;
- pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala;
- osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija);
- prioritetno zapošljavanje;
- prioritetno stambeno zbrinjavanje;
- psihološka pomoć i pravna pomoć.

8. 1. LIČNA INVALIDNINA

Civilne žrtve rata, invalidi, razvrstavaju se prema procentu tjelesnog oštećenja u šest grupa i to:

I grupa - invalidi sa 100% tjelesnog oštećenja kojima je za redovan život potrebna njega i pomoć od strane drugog lica;

II grupa - invalidi sa 100 % tjelesnog oštećenja;

III grupa - invalidi sa 90% tjelesnog oštećenja;

IV grupa - invalidi sa 80 % tjelesnog oštećenja;

V grupa - invalidi sa 70 % tjelesnog oštećenja;

VI grupa - invalidi sa 60 % tjelesnog oštećenja.

Tokom 2010. godine ličnu invalidninu u Tuzli je primalo 95 korisnika.

8. 2. MJESEČNO LIČNO NOVČANO PRIMANJE

Mjesečno lično novčano primanje ostvaruju lica koja su preživjela seksualno zlostavljanje i silovanje i oni se smatraju posebnom kategorijom civilnih žrtava rata.

Tokom 2010. godine ovaj vid pomoći u Tuzli je ostvarilo 65 lica.

8. 3. DODATAK ZA NJEGU I POMOĆ

Dodatak za njegu i pomoć tokom 2010. godine u općini Tuzla ostvarilo je 6 korisnika.

8. 4. ORTOPEDSKI DODATAK

Ortopedski dodatak tokom 2010. godine u Tuzli je koristio 51 korisnik.

8. 5. PORODIČNA INVALIDNINA

Porodičnu invalidninu prema Zakonu mogu ostvariti uži članovi porodice civilne žrtve rata (udovica, udovac, djeca, usvojenici, pastorčad, roditelji, maćeha i usvojitelj).

Prava na porodičnu invalidninu uz uslove propisane Zakonom, imaju i članovi porodice civilne žrtve rata od I do IV grupe koji su do smrti koristili dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica, pod uslovom da je smrt civilne žrtve rata posljedica rane, povrede ili bolesti po osnovu koje joj je utvrđeno pravo po ovom Zakonu.

Sredstva za ostvarivanje prava civilnih žrtava rata obezbjeđuju se 70 % iz federalnog budžeta i 30 % iz kantonalnog budžeta. Osnovica za određivanje primanja civilnih žrtava rata usklađuje se sa primanjima mjesečnog iznosa lične invalidnine ratnih vojnih invalida i porodične invalidnine za porodice šehida.

Na području općine Tuzla u 2010. godini 186 korisnika primalo je ovu vrstu naknade, a ukupno 351 lice primalo je invalidnine kao civilna žrtva rata.

9. ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM

Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom posebno je uređena oblast zaštite porodice sa djecom. Međutim, tim Zakonom oblast zaštite porodice sa djecom svrstana je u ostale oblike socijalne zaštite koji se finansiraju u skladu sa odlukama Vlade TK i naspram ekonomske moći Kantona, odnosno zavisno od raspoloživih sredstava.

U 2010. godini bila su uspostavljena sljedeća prava:

- pravo za majke - porodilje koje su u radnom odnosu i to u vidu refundacija naknada umjesto plaća;
- uvećani dodatak za djecu koja boluju od celijakije, TBC-a, leukemije, ciroze jetre, karcinoma, šećerne bolesti i djecu sa smetnjama u razvoju;
- jednokratne pomoći za žene - majke porodilje za opremanje novorođenčeta (Odluka donesena u 10 mjesecu 2010. godine)
- zdravstveno osiguranje prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju za djecu od rođenja do polaska u školu i za lica starija od 65 godina (Počela primjena Zakona u 9 mjesecu 2010. godine).

Navedena prava nisu dovoljna za zaustavljanje negativnih tokova u padu nataliteta, pravilnom odgoju, odrastanju i obrazovanju djece, te je potrebno da Ministarstvo za rad i socijalnu politiku odnosno Vlada TK u narednom periodu obezbijedi punu primjenu Zakona a što se odnosi na redovnu i kontinuiranu isplatu prava porodica sa djecom koja nisu bila obezbjeđena u prethodnom periodu. To su, prije svega, sljedeća prava:

- 1. pravo na dječiji dodatak za djecu nezaposlenih roditelja tokom čitave godine; i
- 2. pravo na pomoć u prehrani djeteta u trajanju od šest mjeseci za nezaposlene majke porodilje.

9. 1. DJEČIJI DODATAK

U 2010. godini isplata dječijeg dodatka počela je u maju mjesecu i do decembra ukupno je predato 1247 zahtjeva.

Uvećani dječiji dodatak za djecu oboljelu od teških bolesti u 2010. godini primalo je 276 korisnika. Iznos ovog mjesečnog primanja je 50, 00 KM.

9. 2. NAKNADA UMJESTO PLAĆE ŽENI - MAJCI, ODNOSNO DRUGOM LICU U RADNOM ODNOSU ZA VRIJEME DOK ODSUSTVUJE S POSLA RADI TRUDNOĆE, POROĐAJA ILI NJEGE DJETETA

Broj primljenih zahtjeva za refundaciju bolovanja, u 2010. godini, u općini Tuzla je 416.

10. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Zdravstvena zaštita socijalno ugroženih građana Tuzle bila je u 2010. godini jedan od važnih segmenata u radu centra za socijalni rad. To se, prije svega odnosi na:

- korisnike socijalne pomoći,
- korisnike tuđe njege i pomoći po kantonalnim propisima;
- djecu i odrasle smještene u ustanove socijalne zaštite;
- djecu i odrasle na porodičnom smještaju;
- djecu od rođenja do polaska u školu i
- lica starija od 65 godina.

Zdravstvenu zaštitu po svim tim osnovama u 2010. godini, u općini Tuzla, koristilo je 806 korisnika.

11. RAD NA PREVENCIJI I SPREČAVANJU NEGATIVNIH DRUŠTVENIH POJAVA

11. 1. RAD SA ODGOJNO - ZAPUŠTENOM I DELIKVENTNOM DJECOM I OMLADINOM

U radu sa odgojno zapuštenom i delikventnom djecom i omladinom u 2010. godini u Centru je urađen sljedeći obim poslova:

- rad sa maloljetnicima koji pokazuju poremećaje u ponašanju = 116
- stručna obrada maloljetnika = 110
- mjere pojačanog nadzora roditelja i organa starateljstva = 60
- pružanje pomoći roditeljima u odgoju djece = 20
- smještaj u ustanove i praćenje maloljetnika = 6
- prisustvo raspravama na sudu za maloljetnike = 116

Centar je u 2010. godini radio sa 116 osoba sklonih vršenju prekršaja i krivičnih djela. Značajno je što je vaspitnim i drugim uticajima i mjerama više od polovine njih svoje negativno djelovanje stavilo u pasivu.

U radu sa ovim kategorijama maloljetnika Centar je nailazio na razne poteškoće zbog nedostatka odgovarajućeg kadra, nepostojanja strateških planova i adekvatnih mjera, kao i nedostatka odgovarajućih ustanova za smještaj djece kojoj mjere otvorene zaštite ne daju rezultate.

U Centru ne postoji stručni tim koji se bavi maloljetničkom delikvencijom. Dva stručna radnika učestvovala su u obradi maloljetnika sa socijalnog, psihološkog i pedagoškog aspekta, te kroz savjetovanje i psihoterapeutski tretman.

Problemi s kojima se Centar susretao u radu sa ovom kategorijom maloljetnika su i u neblagovremnom prijavljivanju poremećaja u ponašanju djece od strane roditelja, ne odazivanje na upućene pozive, te zanemarivanja roditeljskih dužnosti kod određenog broja roditelja.

Tokom 2010. godine izrečene su 102 odgojne mjere zaštite i sigurnosti prema maloljetnicima, od čega su 86 bile pojačan nadzor roditelja ili staratelja i 16 upućivanja u Disciplinski centar.

11. 2. NASILJE U PORODICI

O nasilju u porodici počela se voditi evidencija podataka zato što je u općini Tuzla to problem koji je u porastu i problem o kojem se sve više govori i u porodici a i u institucijama koje su nadležne za njegovo preveniranje kao i zaštitu žrtava nakon učinjenog djela nasilja.

Svakodnevno se povećava broj otkrivenih i prijavljenih slučajeva i to su u 97% slučajeva nasilnici muškarci, a u svega 3 % slučajeva nasilnici su žene. Nasilje se vrši prema slabijima, u porodici, obično muškarci prema ženama i djeci.

U 2010. godini Centar je svoje aktivnosti usmjeravao prema pravilima Protokola o postupanju u slučajevima prijavljenog nasilja u porodici potpisanog 2009. godine između Centra za socijalni rad, policije, pravosudnih tijela, zdravstvenih ustanova i NVO-e "Viva žene" iz Tuzle.

11. 3. PROSTITUCIJA I TRGOVINA LJUDIMA

Prostitucija i trgovina ljudima su također sve izraženije pojave, ali su još uvijek prilično tabu tema u našem društvu. Centar za socijalni rad imao je i ima obavezu da se u skladu sa svojim nadležnostima i zahtjevima policijskih i pravosudnih organa uključi u otkrivanje i sprečavanje ovih pojava, kao i u vezi sa saniranjem njihovih posljedica. U 2010. godini Centar nije otkrio niti jednu maloljetnu osobu koja se bavi prostitucijom, ali se uključivao u akcije drugih nadležnih organa.

11. 4. SKITNJA I PROSJAČENJE

Centar za socijalni rad ovim se pojavama bavi kontinuirano (samostalno) i u saradnji sa drugima naročito policijskim organima općine Tuzla. Evidentirane su tri osobe u skitnji i 25 osoba u prosjačenju. Međutim, uočeno je da stanje nikada nije isto, već se mijenja određenim pijačnim danima u drugim mjestima TK i šire. Do podataka o licima koja se bave skitnjom i prosjačenjem Centar je dolazio radom na terenu, putem mjesnih zajednica, zdravstvenih ustanova, škola i drugih institucija. Dobru saradnju na prevenciji, sprečavanju i sankcionisanju pojava Centar je ostvarivao sa MUP-om TK, odnosno PU Tuzla, međutim problem se ne rješava jer nema dovoljno aktivnosti od strane MUP-a TK koji je u slučajevima prosjačenja nedležan po Zakonu da protiv osoba koje prosjače podnosi krivične prijave.

11. 5. ALKOHOLIZAM I NARKOTIČKA SREDSTVA

Predpostavlja se da su ovo najraširenije negativne pojave među mladima, ali vrlo je teško raditi na njihovom sprečavanju (prevenciji), kao i na njihovom liječenju. Postoje brojni ograničavajući faktori i trebalo bi dosta prostora i vremena da se svi razjasne. Sam Centar malo može pomoći da se ovi problemi riješe. Centar nema pravo označiti osobu alkoholičarem ili konzumentom narkotika i odatle potiču svi drugi problemi. Zato Centar u 2010. godini nije evidentirao niti jednog novog alkoholičara, niti konzumenta narkotičkih sredstava.

12. OSTALE AKTIVNOSTI

Osim redovnih (osnovnih) aktivnosti Centar je u 2010. godini bavio se i drugim, veoma važnim i veoma složenim poslovima, koji su zahtijevali individualni i timski rad. To se odnosilo na:

- posredovanje u razvodu brakova;
- posredovanje u radu sa osuđenim licima i njihovim porodicama;
- administrativno - tehnički poslovi.

12. 1. POSREDOVANJE U RAZVODU BRAKOVA

Ovu aktivnost Centar je provodio u skladu sa Porodičnim zakonom F BiH. To je podrazumjevalo:

- razgovore i pokušaje mirenja osoba u bračnoj zajednici;
- uzimanje izjava od supružnika;
- povjeru djece na zaštitu i vaspitanje;
- dogovor o učešću roditelja u izdržavanju djece kod kojih ona ne žive;
- dogovor o održavanju ličnih odnosa i neposrednih kontakata sa djecom.

Tokom 2010. godine izvršeno je 95 posredovanja u razvodu brakova.

Nakon provedenih naprijed navedenih aktivnosti Centar je na zahtjev Suda uključivao se u pripremanje ročišta i glavne rasprave.

Nakon obilaska porodica Centar je Sudu dostavljao podatke o imovinskim prihodima roditelja malodobne djece, te o ličnim i porodičnim prilikama malodobne djece.

Centar je u 2010. godini uradio i dostavio 129 izvještaja za sudove.

12. 02. POSREDOVANJE U RADU SA OSUĐENIM LICIMA I NJIHOVIM PORODICAMA

U skladu sa Zakonom i svojim nadležnostima Centar je u 2010. godini po zahtjevima sudova i zatvora vršio posredovanje u radu sa osuđenim licima i njihovim porodicama. To je podrazumijevalo izradu cjelovitih socijalnih anamneza i izvještaja za zatvore, pružanje pomoći porodici osuđenika ako je u stanju socijalne potrebe (stalna, privremena ili jednokratna naknada; zbrinjavanje djece /ako su ostala sama/ u dom ili porodicu, itd.).

U 2010. godini Centar je uradio 32 socijalne anamneze za ove osobe i njihove porodice.

12. 3. ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKI POSLOVI

Radilo se o veoma obimnim i stručnim poslovima koji nisu niti jednim Zakonom utvrđeni kao obaveza Centra, ali ih je Centar obavio, što je znatno uvećalo obim poslova i angažovanja većeg broja osoblja i znatno veća materijano-tehnička sredstva. Radilo se o izdavanju uvjerenja o poslovnoj sposobnosti i rješavanje po žalbama.

U 2010. godini Centar je ovu vrstu poslova obavio u obimu:

- uvjerenja o poslovnoj sposobnosti	= 368
- uvjerenje za općinu i ostale organe	=1726
-rješavanje po žalbama	= 485

Tu su još sekretarski (administrativno pravni, računovodstveni i drugi slični poslovi).

13. SARADNJA SA OSNIVAČEM I DRUGIM SUBJEKTIMA

Ovo podrazumijeva saradnju s Općinom kao osnivačem, nadležnim ministarstvima u vladama

FBiH i TK, MUP-om TK, Sudom, Tužilaštvom, mjesnim zajednicama, osnovnim i srednjim školama, medijima i drugim institucijama, ustanovama i subjektima, te s nevladinim organizacijama.

Općina je u 2010. godini u cjelini finansirala djelatnost Centra (plaće uposlenih i materijalni troškovi) sa 595. 000, 00 KM. Pored toga Općina izdvaja značajna sredstva za socijalna davanja (oko 500. 000, 00 KM), kuhinji "Imaret" oko 210. 000,00 KM, Crvenom krstu/križu oko 70.000 KM, te znatna sredstva nevladinom sektoru koji se bavi problemima socijalne zaštite.

Vlada TK nije izdvojila niti jednu marku za finansiranje Centra, za novo zapošljavanje, niti za materijalno opremanje.

Centar ima dobru saradnju sa svim subjektima i NVO kao što su "Vive Žene" i NVO osoba sa invaliditetom.

14. ZAPOŠLJAVANJE, STRUČNO USAVRŠAVANJE I EDUKACIJA UPOSLENIKA

Iz ovog Izvještaja može se vidjeti da je u 2010. godini došlo do znatnog povećanja poslova prvenstveno zbog povećanja broja predmeta u upravnom postupku koji po svojoj prirodi ne spadaju u oblast socijalne zaštite, nego u djelokrug službi organa uprave. Zbog nedostatka sredstava u Budžetu općine nije bilo moguće povećati sredstva za rad Centra te zbog toga nije bilo moguće obezbjediti novo zapošljavanje. Općina Tuzla je obezbjedila sredstva za prijem tri volontera za odrađivanje pripravničkog staža na godinu dana a osim njih u Centru je u 2010. godini volontiralo 12 volontera Centra i 5 iz drugih organizacija. Uz pomoć sredstava Federalnog i Kantonalnog Zavoda za zapošljavanje pripravnički staž u Centru trenutno odrađuju pripravnički staž 4 pripravnika. Zapazili smo da su skoro svi ovi mladi ljudi izuzetno zainteresovani za posao i velika je šteta što ni uža ni šira društvena zajednica nema interesa ni razumjevanja za njihovo zapošljavanje.

Stručnom usavršavanju i edukaciji uposlenika u 2010. godini posvećena je posebna pažnja. Tokom cijele godine uposlenici Centra aktivno su učestvovali na svim edukativnim seminarima za koje su dobili pozive od strane NVO i udruženja, kao i federalnih i kantonalnih ministarstava. U Tuzli, 08. 02. 2010. godine održan je okrugli sto na kojem se razmatrao nacrt federalnog zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Biro za ljudska prava u nekoliko navrata bavio se pitanjima maloljetničkog prestupništva u BiH. U projektu su učestvovali i socijalni i drugi uposlenici Centra.

Općina Tuzla je na inicijativu UNICEF-a u BiH formirala radnu grupu koja je imala za cilj realizaciju aktivnosti u okviru projekta "Zaštita djece izloženih riziku i kontaktu sa zakonom u BiH", koji je implementirao UNICEF zajedno sa Biroom za ljudska prava Tuzla. Učešće u radnoj grupi aktivno su uzeli i uposlenici Centra. Seminar za socijalne radnike održan je 8. i 9. 07. 2010. godine u hotelu "Terme" na Ilidži. U junu 2010. godine održan je seminar za socijalne radnike. Potpisan je sporazum o partnerstvu sa TTC "Telex" Tuzla i Protokol o saradnji sa udruženjem Amika educa. Potpisan je i Sporazum sa Disciplinskim centrom za maloljetnike o postupanju prilikom izvršenja odgojnih mjera.

U oktobru 2010. godine potpisan je Memorandum o razumijevanju o uspostavi Foruma za socijalno uključivanje općine Tuzla između 22 partnera sa područja općine Tuzla (vladin i nevladin sektor). Održana je i Radionica u organizaciji OSCE-a na temu "Položaj Centara za socijalni rad u budžetskom procesu i u sistemu trezorskog poslovanja". U organizaciji Hopes and homes i UNICEF u Sarajevu je održana stručna rasprava na temu "Socijalna analiza zaštite djece bez roditeljskog staranja u FBiH i implementacija Dokumenta politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica sa rizikom od razdvajanja u FBiH". U Trebinju je oktobra 2010. godine održan seminar na temu: "Pomoć pri dobrovoljnom povratku migranata BiH u njihove zemlje porijekla". U 10 mjesecu je u Lukavcu održana Konferencija na temu: "Primjena Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u FBiH", u organizaciji OSCE-a. Održano je i niz drugih okruglih stolova, seminara i savjetovanja kojima su prisustvovali uposlenici Centra.

15. REALIZACIJA PROJEKATA

Javna ustanova Centra za socijalni rad Tuzla je u u 2010. godini u saradnji sa Općinom Tuzla realizovala Projekat inkluzije starih osoba iz Tuzle u život grada-Dnevni centar za stare osobe. Projekat je finansirala provincija Ravenna i namijenjena je starim osobama samcima, bez porodične mreže ili rodbine u situacijama teškog siromaštva (velike potrebe) i starim osobama koje su samostalne i / ili djelimično nesamostalne. Projektom je opremljen prostor u Centru za socijalni rad koji je uređen za socijalizaciju starih osoba u zaštićenom i fleksibilnom prostoru (dnevni centar).Projektom je takođe pružena pomoć i solidarna mobilnost da bi se prevazišla izolovanost i samoća starih i onesposobljenih. Osnažen je kapacitet usluga Dnevnog centra pri JU Centra za socijalni rad Tuzla opremanjem jedne sale opremom za laganu gimnastiku.

Projekat će doprinijeti razvoju kulture uključivanja starih osoba, putem službi (usluga) i intervencija koje pomažu socijalizaciju, suprostavljajući se izolaciji i samoći, nudeći podršku socijalnoj vezujućoj mreži starih osoba i njihovoj zaštiti.

U naredbnom periodu planiramo ovaj projekat nastaviti i prošiti ukoliko pronađemo adekvatan projekat i zainteresirane donatore.

ZAKLJUČCI I MJERE

ZAKLJUČCI

1. U sistemu dječije i socijalne zaštite postoje brojni problemi koji se odražavaju na rad Centra. Oni su prisutni u svim oblastima, a posebno su izraženi u oblasti zaštite djece bez roditeljskog staranja i zaštite porodice, u radu sa invalidnim licima, civilnim žrtvama rata, u radu sa odgojno-zapuštenom i delinkventnom djecom i omladinom, kao i kod starateljstva nad odraslim licima i za rad nesposobnim licima.

2. Bez obzira na sve ove probleme Centar ulaže maksimum napora da se planirane radnje izvrše u određenim rokovima i tako ispune obaveze prema korisnicima socijalne zaštite, odnosno Zakonom predviđene obaveze Centra. Sve to Centar postiže sa izrazitim manjkom

stručnih radnika i uz nedovoljnu materijalno tehničku opremljenost Centra.

3. Centar za socijalni rad je veoma značajna institucija koja djeluje u veoma složenoj društveno-ekonomskoj situaciji. Sve su veći zahtjevi građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe i sve je veći nedostatak sredstava koja se izdvajaju za njihove potrebe.

4. Poseban problem u radu Centra predstavlja sve veći pritisak ljudi na Centar koji nisu obuhvaćeni niti jednim Zakonom. To su, prije svega penzioneri, radno sposobna lica koja su na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, radnici koji su zaposleni ali bez materijalnih primanja, oboljeli iz ovih kategorija kojima su potrebna stalna sredstva za liječenje i drugi.

5. Veliki problem za Centar predstavlja obaveza provođenja novih zakona kao što su : Zakona o zaštiti od nasilja u porodici („Sl.novine FBiH“ broj:22/05) u dijelu zaštite žrtava nasilja, te Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu i to u dijelu zaštite žrtava trgovine ljudima i Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BiH („Sl.glasnik BiH“ broj: 3/03, 21/03, 61/04, 55/05) odnosno ekvivalentnog Zakona na entitetskom nivou i to u dijelu psihosocijalne pomoći svjedocima.

MJERE

1. Potrebno je izgraditi konzistentan, pravedan i održiv sistem u kome sve kategorije stanovništva kojima je pomoć potrebna neće zavisiti od karaktera vlasti u bilo kom periodu. Da bi se to ostvarilo potrebno je što prije uraditi socijalnu kartu barem na nivou Tuzlanskog kantona.

2. Neophodno je reformisati čitav sistem socijalne zaštite odnosno izgraditi sistem koji će biti usklađen sa ekonomskim razvojem. Tada ne bi dolazilo da se krupna socijalna pitanja regulišu odlukama, već bi se primjenjivao Zakon i ne bi se dešavali prekidi u ostvarivanju prava, npr. prava na dječiji dodatak.

3. Potrebno je stvaranje zakonskih pretpostavki za formiranje budžetskih fondova, ali i razvojnog socijalnog fonda koji bi okupljao sredstva budžeta, privatnog i nevladinog sektora. Ovakvi fondovi bi obezbjeđivali sigurno finansiranje, pružanje proširenih socijalnih usluga, mješoviti sistem pružanja usluga kao i tržišni način za one koji žele nešto više od onog što je obaveza države.

4. Kako se BiH nalazi na putu ka EU trebat će obezbijediti poštivanje međunarodnih konvencija i standarda, izmjene zakonskih rješenja usklađenih sa Evropskom socijalnom

poveljom, Evropskim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i drugim dokumentima koja regulišu pitanja iz oblasti socijalne zaštite.

5. U izmjenama zakonskih i drugih propisa posebnu pažnju trebat će posvetiti siromašnim osobama sa invaliditetom, penzionerima i starim licima, majkama sa djecom, kao i nezaposlenim osobama.

6. Potrebno je preciznije regulisati ulogu i značaj Centara za socijalni rad kako bi se našli u povoljnijem društvenom položaju. Potrebno je odrediti im status i sigurnost i redovnost finansiranja sa podizanjem standarda uposlenih radnika.

7. Centar za socijalni rad Tuzla potrebno je organizovati tako da se zaduženja stručnih radnika vrše po programima, a ne po mjesnim zajednicama. Tako bi se npr. formiralo posebno odjeljenje za rad sa maloljetnicima u skladu sa Zakonom, gdje bi radio tim stručnjaka različitih profila. To bi zahtjevalo angažovanje mnogo većeg broja stručnih radnika i mnogo kvalitetniji preventivni rad i rad na bržem suzbijanju negativnih društvenih pojava i doprinosilo bi mnogo efikasnijem rješavanju svih problema u soc. zaštiti.

D I R E K T O R

Brčinović Sonja, prof.sociologije

SADRŽAJ

Uvod

1. Nadležnosti centra

2. Područje djelovanja centra sa procjenjenim brojem stanovnika i brojem domaćinstava po MZ

3. Ukupan broj predmeta

4. Kretanje predmeta zaduženih stručnih radnika - socijalni radnici

5. Timski rad

6. Osnovni problemi s kojim se u svom radu susreću stručni radnici Centra

7. Socijalna zaštita

8. Civilne žrtve rata

8.1. Lična invalidnina

8. 2. Mjesečno lično novčano primanje

8. 3. Dodatak za njegu i pomoć

8. 4. Ortopedski dodatak

8. 5. Porodična invalidnina

9. Zaštita porodice sa djecom

9.1. Dječiji dodatak

9. 2. Naknada umjesto plaće ženi - majci, odnosno drugom licu u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja ili njege djeteta

10. Zdravstvena zaštita

11. Rad na prevenciji i sprečavanju negativnih društvenih pojava

11. 1. Rad sa odgojno - zapuštenom i delikventnom djecom i omladinom

11. 2. Nasilje u porodici

11. 3. Prostitucija i trgovina ljudima

11. 4. Skitnja i prosjačenje

11. 5. Alkoholizam i narkotička sredstva

12. Ostale aktivnosti

12. 1. Posredovanje u razvodu brakova

12. 2. Posredovanje u radu sa osuđenim licima i njihovim porodicama

12. 3. Administrativno - tehnički poslovi

13. Saradnja sa osnivačem i drugim subjektima

14. Zapošljavanje, stručno usavršavanje i edukacija uposlenika

15. Realizacija projekata

Zaključci i mjere

Zaključci

Mjere